

Тема. “ Давня казка “ Лесі Українки. Роль поета і поезії в суспільстві. Образ народного співця, його високі моральні риси.

Мета: докласти зусиль, щоб учні поглиблено сприймали “ Давню казку “ як ліро-епічний твір; виховувати в учнів зосередженість, уміння цінувати час, працювати самостійно над книжкою; пробуджувати у школярів патріотичні почуття.

Обладнання: портрет Лесі Українки, тексти поеми “Давня казка”.

Епіграф до уроку:

Не поет, хто забуває
про страшні народні рани...
Леся Українка

Тип уроку: комбінований урок
Хід уроку

I. Актуалізація знань учнів

Бесіда.

1. Коли народилась і померла Леся Українка?

2. Що сприяло зародженню в Лесі Українки (в її дитячі роки) любов до України, до трудящого люду?

(Були обставини, події, були конкретні люди і їх вчинки, які сприяли формуванню передового, революційного світогляду поетеси і спрямовували її творчість. Граючись у дитинстві серед руїн старого замку, Леся і її ровесники “ таємне товариство закладали “, а в серці в них жила любов “ до тих великих , що були малими на банкеті життя”, до народу. Ніжна, але така сильна духом, пройнята прометеївським вогнем любові до людей, Леся замислюється над болючими проблемами свого часу, шукає шляхів, які б вивели її народ до волі).

3. Які факти з життя Лесі Українки свідчать про її велику силу волі і працелюбність?

(І хоча Леся не закінчила жодного навчального закладу, вона належала до найосвіченіших людей свого часу. Вона добре володіла десятима мовами. Прекрасно знала світову історію. У 13

років почала друкуватись. У 19 – написала підручник з історії народів давнього Сходу для своїх молодших сестер.

Сучасників вражала ерудиція, глибокі знання поетеси. Лесі тільки - но минуло 20 років, а один із її соратників писав: “...На свій вік це геніальна жінка !” У 1893 році у Львові вийшла її перша поетична збірка “ На крилах пісень”. Леся активно працює в галузі художнього перекладу. Але життєві обставини не сприяли творчості Лесі Українки: погіршується стан її здоров’я. Та наперекір хворобі Леся Українка працює.

Протягом свого творчого життя вона, крім багатьох віршів, драматичних творів, оповідань, казок, статей, написала й 9 ліро – епічних поем і серед них – поема “ Давня казка” (1893).

II. Пояснення нової теми.

Учитель викладає деякі відомості з теорії л-ри (мається на увазі матеріал підручника про епос, лірику, драму, про поему, ліро – епічну поему).

III. Ідейно – художній аналіз, виразне читання поеми “Давня казка”.

Учитель. Майже всі поетичні твори Лесі Українки пройняті ідеями визвольної боротьби проти соціального і національного гніту. “Не поет, хто забуває про страшні народні рани”, - пише поетеса. І залікувати народні рани може тільки подих волі, гомін повстання, всеочищаючий Прометеїв вогонь, здатний розсіяти темряву “владарки ночі” й запалити світанок нового дня.

Так, хвороба значною мірою заважала Лесі безпосередньо брати участь у якомусь революційному гуртку. Однак боротьба за волю народу, його щастя стає змістом життя і творчості письменниці, мірилом її розуміння людського обов’язку. Уже сучасник поетеси Іван Франко підкреслив, що її творчість – “гарячий поклик до бою за волю і людські права”. Її натхнення слово – зброя запалало великим вогнем правди, героїзму, свободи, братерства, та так яскраво, так племенисто, що “того великого вогню і смерть не погасила”.

У одному зі своїх віршів Леся писала:

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?

Життя народу стало джерелом для творчості поетеси. А для “Давньої казки”, яку ви вдома прочитали, матеріалом стало життя народів середньовічної Європи. (Учитель напам’ять читає початок “Давньої казки”.)

Запишіть у зошити: “Давня казка” Лесі Українки.
(Учитель за планом аналізує поему).

План аналізу поеми “Давня казка”

1. В основі поеми - епізоди війни проти поневолювачів вітчизни, гнобителів трудового люду. Це – тема поеми.
2. Герой “Давньої казки” – поет, який служить правді, інтересам народу талантом співця. Отже, ідея поеми: поетичне слово, нерозривно пов’язане з народними інтересами і повинно служити визвольній боротьбі трудящих.
3. Жанр: ліро–епічна соціальна поема-казка. Що тут є від казки? Казковий зачин, події відбуваються в давно минулі часи, в якійсь невідомій країні, головні персонажі – поет і Бертольдо – зустрічаються тричі, як і в казках.
4. Композиція (побудова твору).

Як розгортається сюжет твору:

Експозиція:

Десть, колись, в якійсь країні
Проживав поет нещасний...

Зав’язка: зустріч поета з Бертольдом; перший діалог, у якому розкриваються основні риси характеру поета Бертольда на тому етапі їхнього життя; другий діалог, де приставляється уявлення про щастя поета і Бертольда (зачитати уривки з тексту).

Розгортання подій:

Забажалось королеві
Завоювать чужеє царство...

Пісня поета згуртовує Бертольдових воїнів у поході, звеселяє рідну країну і розважає” не одну сумну родину”; але під впливом життєвих обставин, суспільних порядків ще більше погіршується характер Бертольда.

Сьогодні ми поглибимо свої знання з теорії літератури. Твір “Давня казка” – це поема. Поема – ліро-епічний твір, у якому зображені значні події і яскраві характери, а розповідь героїв супроводжується авторськими переживаннями, роздумами.

Запишіть у зошити

Кульмінація поеми : конфлікт зіткнення народного поета із всевладним графом Бертольдом.

Вірші поета цієї пори – це справжні шедеври революційно-демократичної поезії. (Учитель виразно читає уривки з тексту поеми, відзначає риси характеру поета і графа Бертольда).

Розв’язка:

Так до віку у темниці
Довелось поету жити,
За тюремний спів він мусив
Головою наложити...
Здійнялось повстання в краю,
І Бертольда вбили люде...
І тепер нащадки графські
Тюрми міцніі будують;
А поетові нащадки
Слово гостреє гартують.

Художні мовно-виражальні засоби зображення:

-антитеза (протиставлення):

Люди мучились, як в пеклі,
Пан втішався, як у раю...

- інверсія(непрямої порядок слів) :

“проживав поет нещасний...”;

-фразеологізми (“час летів, немов на крилах”, “спіймайте вітра в полі”...);

-епітети (“сумна діброва”);

-метафори (“час летів”, “пісні ідуть по людях”);

Особливості поеми : у строфах заримована лише половина рядків. Наприклад:

Золотих не хочу лаврів,
З ними щастя не здобуду,
Як я ними увінчаюсь,
То поетом вже не буду

Перший рядок мав би римуватися з третім, але не римується так, як другий – з четвертим. Такі вірші називаються напівбілими

Віршований розмір, яким написано “Давню казку” – чотиристопний хорей, який сприяє стрімкому розгортанню сюжету і наближає вірш до розмовної мови, казки, передає ритм часу.

Іронія і сатира у поемі (іронія – легкий сміх, сатира – їдкий сміх). В іронічному плані вживаються слова “лицар” і “лицарство” щодо Бертольда та його воїнів. На Україні “лицар” – мужня благородна людина, захисник волі. Таким лицарем Леся Українка вважала поета. У сатиричному плані показано взаємини між графом Бертольдом і народом.

IV. Висновки. У поемі “Давня казка” йдеться про роль поета і його творів у суспільному житті. Тому головний герой “Давньої казки” – поет-лицар духу, захисник трудящих, горда, безкорислива, саможертвна людина.

V. Домашнє завдання: повторити уривки з “Давньої казки” напам’ять, прочитати статтю підручника “ Антитеза”.

